

Kaisa Kurikka & Anna Helle

Sanojen valinnasta

Kirjallisuudentutkijain Seura kunnioitti emeritaprofessori Leena Kirstinää ja hänen monipuolista uraansa nimeämällä hänet toukokuussa seuran kunniajäseneksi. Nimitys tapahtui seuran vuosiseminaarissa Turussa, jonne kokoontui runsas joukko kirjallisuudentutkijoita kaikista maamme kirjallisuuden oppiaineista. Juhlaesitelmässään Kirstinä kertoi oman kirjallisuudentutkijan uransa vaiheista aina opiskeluajoista nykypäivään asti kartoittaen samalla joitakin keskeisiä alalla tapahtuneita paradigman muutoksia. Kirstinän näkökulmasta kirjallisuudentutkimuksen suomalaista nykytilaa voi pitää hyvänä.

Omalla leikkisällä, ironiseksikin avautuvalla tyylillään Kirstinä teki puheessaan mielenkiintoisen liikkeen kaappaamalla poliittisen diskurssin sanastoa osaksi kertomustaan kirjallisuudentutkimuksen tilasta ja merkityksestä. Niinpä Kirstinän sanoja mukaillen kirjallisuudentutkimus on merkittävä osa kulttuurista infrarakennetta, ja siten se on yhteydessä yhteiskuntaan ja sen toimintaan. Tällä diskursseja sekoittavalla liikkeellään Kirstinä liitti oman puheensa kirjaimellisesti osaksi vuosiseminaarin teemaa eli etiikan, esteetikan ja politiikan kytkeytymistä ja suhteita kirjallisuudentutkimukseen. Se, mitä sanoja käytämme ja miten niitä yhdistämme toisiin sanoihin, on myös eettinen, esteettinen ja poliittinen valinta, kuten Kirstinänkin esitelmä osoitti.

Vuosiseminaarin esitelmissä ja keynote-luennoissa teemoja kiedottiin moninaisiin kerroksiin (ihmiskeskeisen) humanismin kriisistä antroposeenin aikakauteen, inhimillisen ja ei-inhimillisen toisen kohtaamisen problematiikasta esteettisiin valintoihin eri kirjallisuuden lajeissa. Esitelmien kirjo vakuuttaa, että kirjallisuus – ja sen tutkimus – ei pelkästään tarkastele olemisen ehtoja ja edellytyksiä vaan mitä suurimmassa määrin myös kuvittelee ja jopa peräänkuuluttaa toisenlaisia olemisen mahdollisuuksia niin eettisesti, poliittisesti kuin esteettisesti.

Avaimen tässä numerossa julkaistavia artikkeleja voisi kuvata yhdenlaiseksi kirjallisuuden infratason luotaamiseksi, sillä ne tarkastelevat jopa yksittäisiä sanoja ja niiden valitsemiseen vaikuttavia käytänteitä. Veijo Pulkkinen paneutuu Aaro Hellaakosken ”Vieras”-runon (julkaistu ensimmäisen kerran vuonna 1928) ulkoasun muutoksiin geneettisestä bibliografiasta käsin. Pulkkinen analyysissä käy selvästi ilmi, miten Hellaakoski toteutti runoon tekemiään muutoksia esteettisin perustein.

Toisenlaisen näkökulman sanojen valintaan tuo Liisa Laukkasen ja Harry Lönnrothin käännettieteellinen artikkeli, joka tutkii 100 vuotta sitten syntyneen Lauri Viidan *Moreeni*-romaanin (1950) käännöksiä ja etenkin kääntäjien tekemiä valintoja ja

ratkaisuja. Romaanin saksantajan ja ruotsintajan ratkaisuihin on nähtävissä esteettisten perusteiden lisäksi myös eettinen vire erityisesti siinä, miten kääntäjät suhtautuvat Viidan omintakeisen kielellisen ilmaisun kotouttamiseen toiselle kielelle.

Julia Tidigs taas tutkii artikkelissaan kahta suomenruotsalaista nykyromaanin paneutumalla teosten monikielisyteen sekä kaupunkitilan hahmotukseen. Sara Razain romaanissa *Jag har letat efter dig* (2012) ja Johanna Holmströmin *Asfaltsänglar* -teoksessa (2013) kysymys sanojen valinnasta konkretisoituu jo teosten tavassa käyttää kerronnassaan eri kieliä, mutta etenkin Tidigsin tavassa kyseenalaistaa ns. yksikielisyysparadigma sekä äidinkielelle perinteisesti annettuja merkityksiä. Artikkelissa kieli kytkeytyy monilla tavoilla eettisiin, esteettisiin ja poliittisiin kysymyksiin Tidigsin analysoidessa etnisyyttä, sukupuolta ja identiteetin tilallista hahmottamista.

Tämän lisäksi Riikka Ala-Hakula hahmottelee Henri Michaux'n *Parcours*-teosta (1965, ”Taival”) käsittelevässä esseessään aseemisen kirjoituksen luku- ja katsomistapoja tilanteena, jossa lukija-katsoja on moninaisten valintatilanteiden äärellä; aseemisen kirjoituksen verbaalisia merkityksiä kaihtava muoto vie lukijan pois totutuista lukemisen konventioista.

Myös *Avaimen* suomalaisia kirjallisuuden oppiaineita esittelevä sarja jatkuu tässä numerossa, kun Helsingin ja Turun yliopistojen yleiset kirjallisuustieteet esittäytyvät. Arvosteluissa puolestaan tarkastellaan uutta narratiivisuuden tutkimusta, suomalaista esseekokoelmaa sekä runoilijaelämäkertaa. Viimeksi mainittu on Leena Kirstinän teos Kirsi Kunnaksesta, ja kriitikko Siru Kainulaisen mukaan tekijä on elämäkerrassa valinnut sekä lähestymistapansa että sanansa mitä parhaimmin.

Antoisaa kesää ja hyviä lukusäitä toivottavat

Kaisa Kurikka ja Anna Helle